

Høringsvar; udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm

Miljøministeriets journalnr. 2021-5494

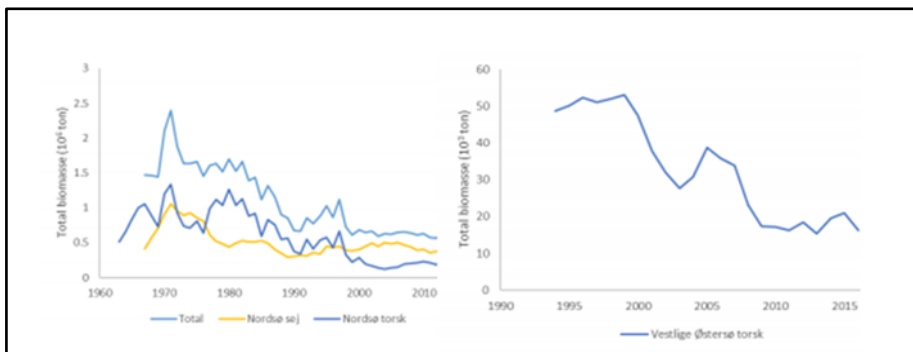
Indledning

Dyrenes Beskyttelse er glade for muligheden for at kommentere Miljøministeriets udkast til udkast til "udpegning af beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm". Udkastet forslår udpegning af 6.568 km² beskyttede havområder; 4.301 km² strengt beskyttede og 2.267 km² med generel beskyttelse.

Udpegnings af så store havområder som beskyttet natur er et historisk skridt i den rigtige retning for havmiljøet, men i forhold til de store udfordringer, som havet står over for, mener Dyrenes Beskyttelse, at der skal udlægges langt større havområder, hvor havet bliver beskyttet, så det er natur - primært på naturens præmisser.

Havet er i store problemer

Vi er langt fra Danmarks Havstrategis mål om god miljøtilstand i havet. Danmarks havområder har oplevet forandringer så store, at økosystemerne må siges at være helt ude af balance. En af de meget synlige konsekvenser er store områder med iltsvind i de Indre Danske farvande og Østersøen. Et andet tydeligt tegn er, at de store bestande af rovfisk, som der tidligere var i Limfjorden, Kattegat, de Indre danske farvande og Østersøen, er væk (figur 1). Balancen mellem rovfisk og byttedisk er i dag langt fra det naturlige.

Figur 1. Udvikling i biomassen af nøglearter af rovfisk i Nordsøen inkl. Skagerrak og Kattegat (tv) og vestlige del af Østersøen inkl. Bælthavet (th). kilde: Danmarks havstrategi II.

Årsagen skal formentlig findes som en kombination af mange negative påvirkninger. For blot at nævne nogle; forurening med næringsstoffer, højere vandtemperaturer/klimaforandringer, invasive arter, overfiskeri, ødelæggelse af marine habitater. Situationen er allerede alvorlig, og med planer om markant udbygning af den grønne energisektor på havet, ser det ud til, at presset på havet bliver endnu større i de kommende år. De tiltag, der skal besluttes for at vende udviklingen, skal derfor være meget markante.

Dyrene Beskyttelses henstillinger til Miljøministeriet

Dyrenes Beskyttelse er meget positive over for udpegningen af beskyttede områder, som høringsmaterialet beskriver, men set i lyset af de udfordringerne, som danske havområder står overfor, mener vi, at udpegningen skal have et langt større omfang.

Ligesom biodiversiteten på land har biodiversiteten i havet brug for store sammenhængende områder, hvor naturen i stort omfang er overladt til den selv. De områder, der ikke er stærkt beskyttede, skal have en stærkere form for beskyttelse (svarende til IUCN wilderness kategori). De beskyttede områder skal have en størrelse, så de beskytter fiskebestande af både almindelige fisk og truede fiskearter.

Derfor henstiller Dyrenes Beskyttelse til, at Miljøministeriet i forbindelse med denne høring udvider udpegningen af stærkt beskyttede områder og styrker beskyttelsesniveauet for de "øvrige" beskyttelse områder således;

- at der udpeges mindst 10 % af Danmarks havareal som strengt beskyttede områder
- at der udpeges yderligere mindst 20 % af Danmarks havareal med en beskyttelse svarende til " IUCN kategorien "wilderness"
- at både de 10 % strengt beskyttede områder og 20 % wilderness områder skal udpeges inden havplanen vedtages.
- at områderne bliver så store, at de effektivt beskytter fiskebestande og understøtter en naturlig bestands- og størrelsesfordeling for fiskene.

Udpegningen af beskyttede havstrategiområder, skal i højere grad inkludere alle dele af havets økosystem - ligeværdigt. Særligt er fisk og fiske-habitater mangelfuldt behandlet. Det er essentielt, at havets nøglearter af fisk inkluderes i analysen af, hvilke områder der skal beskyttes. Datagrundlaget for fisk skal ligeledes styrkes, så det baseres på flere års data. Derfor henstiller Dyrenes Beskyttelse også til;

- At datagrundlaget og udpegningsgrundlagt forbedres, så det i højere grad tager hensyn til gydeområder for fisk, opvækstområder for fisk, levesteder for truede fisk, levesteder for nøglearter af fisk, fotiske stenrev (stenrev med makroalger), boblerev og sjældne arter af bundlevende dyr.

Ud over ovenstående henstillinger har Dyrenes Beskyttelse en række generelle- og specifikke bemærkninger som fremgår af de to følgende kapitler.

Generelle bemærkninger

Danmarks Hav er unikt i EU – derfor skal Danmark beskytte mere end det Europæiske gennemsnit

EU's biodiversitetsstrategi for 2030, "Naturen skal bringes tilbage i vores liv"¹, har som mål at udpege 10% af havet med streng beskyttelse og yderligere 20 % med en udefineret grad af beskyttelse. Danmark har erklæret støtte til at nå disse mål på EU-plan.

Danmarks hav er kendetegnet ved at være en transitionszonen, hvor brakt vand fra verdens største brakvandsområde, Østersøen, blandes med højsalint vand fra Nordsøen. Det giver et unikt havmiljø, og på grund af blandingen af de to vandmasser er det et meget biologisk produktivt område med stor variation i biodiversiteten. Alt sammen peger det på, at vi skal beskytte mere at det danske havmiljø end EU som gennemsnit.

De 4,1 % streng beskyttelse, der lægges op til i denne høring, er selvfølgelig et skridt på vejen, men i betragtning af havets dårlige tilstand, og muligheden for at få samtlige beskyttede områder integreret i Danmarks havplan, er det helt oplagt at udmønte den fulde beskyttelse på mindst 10 % nu – før havplanen vedtages af Folketinget.

Fuglebeskyttelsesområder beskytter ikke havets økosystem - kun fuglene

De resterende 20 % op til de 30 % har EU ikke defineret beskyttelsestypen for. I nærværende høring lægges der op til, at natura-2000 områder, der er udpeget for marsvin, og fuglebeskyttelsesområder skal udgøre størsteparten af de 30 % beskyttelse. Det er en meget smal beskyttelse; alle typer af aktiviteter; fiskeri, råstofindvinding, faste anlæg mm. er i udgangspunktet tilladt, så længe de ikke er i konflikt med at opnå gunstig bevaringsstatus for udpegningsgrundlaget.

Dyrenes Beskyttelse mener, at det er en alt for mild form for beskyttelse. Vi foreslår i stedet at de resterende 20 % udpeges som "vildnis" områder (IUCN kategori 1B).

I "vildnis" områder er målet, at naturen er friholdt fra større menneskelig påvirkning, til sammenligning tilstræbes der i "strengt beskyttede områder (IUCN kategori 1A)" et absolut minimum af menneskelig påvirkning". Begge typer af områder kan derfor betegnes som referenceområder. Det overordnede mål med begge typer af beskyttede områder er at bevare havmiljøets integritet stort set uden direkte påvirkninger fra mennesker. Det vil være områder, hvor havnaturen får plads til at være natur på naturens præmisser. Ud over beskyttelsen af selve det areal, som de beskyttede områder dækker, vil beskyttelsen af 30 % af havarealet være et væsentligt virkemiddel til at opnå god miljøtilstand i de resterende dele af havet.

¹ EUs biodiversitet strategi for 2030: "Naturen skal bringes tilbage i vores liv". COM/2020/380
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0004.02/DOC_1&format=PDF

Manglende hensyn til fisk i udpegningsgrundlaget er både skidt for naturen og fiskerne

Fisk er desværre i alt for lille grad blevet taget i betragtning både i forbindelse med DEC's faglige grundlag for udpegningen² og i Miljøministeriets udkast til udpegning af beskyttede områder (beskrives mere detaljeret i afsnittet "Specifikke bemærkninger").

Udpegningen af beskyttede områder er en unik mulighed for at styrke havmiljøet på forskellige vis; at sikre at fisks gydeområder og opvækstområder får fred. Ikke blot fra fiskeri, men også fra andre menneskelige påvirkninger f.eks. råstofindvinding og konstruktioner (energisektoren) på havbunden.

Det er vigtigt at få de beskyttede områder til også at tage hensyn til fisk; mest fordi hele økosystemet er afhængige af sunde fiskebestande, men også for at opfylde de specifikke miljømål der er i havstrategidirektivet til fisk. Der er blandt andet mål om tilstedeværelsen af sjældne fiskearter og størrelsessammensætningen af fisk. Hvis de miljømål ikke bliver opfyldt i forbindelsen med denne udpegning, så skal der andre virkemidler til, eller mere af samme virkemiddel til senere; for eksempel yderligere beskyttede områder for at leve op til de miljømål.

De beskyttede områder skal være større for at beskytte fiskebestande

Når man skal beskytte fisk, skal områderne være så store, at fiskeridødeligheden for de fisk, der lever inden for områderne, sættes markant ned. De fleste af vores hjemhørende fiskearter bevæger sig over store områder i løbet af året, områder der er langt større end de beskyttede områder, der er lagt op til i denne høring.

Hvis områderne for alvor skal være referenceområder, der blandt andet skal hjælpe os til at skille effekten af forskellige presfaktorer fra hinanden, f.eks. fiskeri, så skal områderne være så store, at fiskebestandene inden for områderne får en tilnærmelsesvis naturlig arts- og størrelsesfordelingen (således bidrage til havstrategidirektivets deskriptor 3, kriterie 3). Områderne skal op i størrelse som "område A"- 1000 km² (placeret ud for Vadehavet) men helst større. Dette kan for eksempel opnås ved at lægge dem op ad andre landes beskyttede områder.

Den økologiske sammenhængskraft kan sikres ved at supplere en udpegning af få store områder (>1000 km² stykket) med nogle langt mindre områder imellem som trædesten.

² Göke, C., Christensen, A., Tonetta, D., Petersen, I.K., Olsen, O., Dahl, K. og Sveegaard, S. 2019. Identifikation af mulige beskyttede havområder i Nordsøen, Skagerrak og Østersøen omkring Bornholm. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 78 s. - Videnskabelig rapport nr. 362. <http://dce2.au.dk/pub/SR362.pdf>

Specifikke bemærkninger

Marxan modellen har for stor vægt på havbund – og ingen vægt på fisk

Danmarks Havplan har til formål at sikre en bæredygtigt økosystembaseret udnyttelse af havet, og Danmarks Havstrategi har til formål at sikre god miljøtilstand for alle dele af det marine økosystem. De beskyttede områder "Havstrategiområderne" er en vigtig del af begge planer, og skal derfor i tråd med begge planers formål udpeges, så de beskytter alle dele af økosystemet.

Desværre har de kriterier, der har været anvendt i Marxan modellen meget ensidigt fokus på bundtyper og hvaler. I Nordsøen er der f.eks. givet; 60 % vægt til havbundens habitater, 30 % vægt til hvaler, 10 % til habitater i de frie vandmasser (pelagialet) – resten af økosystemets komponenter mangler i den indledende analyse. Hvis man ser på, hvordan naturværdier er kortlagt i den svenske havplan og i ECOMAR³ (demonstrationsprojekt for "marin fysisk planlægning" i Nordsøen), vægter hver del af økosystemet lige meget (tabel 1).

	Nordsøen	Østersøen	Sveriges havplan	ECOMAR
Havbunds-habitater	60 %	60 %	samlet 14,3 %	20 %
Pelagiske habitater	10 %	10 %		20 %
Havpattedyr	30 %	10 %	14,3 %	20 %
Ålegræs og andre blomsterplanter	0 %	10 %	14,3 %	Indgår i havbunds-habitater
Fugle	0 %	10 %	14,3 %	20 %
Fisk	0 %	0 %	14,3 %	20 %
Fisk-funktion områder (gyde og opvækst)	0 %	0 %	14,3 %	0 %
Revmiljøer	0 %	0 %	14,3 %	Indgår i havbunds-habitater

Tabel 1. Vægtning af økologiske grupper i Marxan modellen vs. Sveriges havplan og ECOMAR.

Når kun få økologiske grupper og få økosystemkomponenter inkluderes i den indledende udpegning af beskyttede områder (Marxan kørslerne), risikerer man, at de efterfølgende ekspertvurderinger bliver anvendt på nogle scenarier, der ikke er den optimale for økosystemet som helhed. I dette udkast til beskyttede havstrategi områder sker netop det; og hele den økologisk gruppe "fisk", ender med at være meget dårligt repræsenteret i den endelige udpegning af beskyttede områder (se nærmere nedenfor under afsnittet, Udpegningen af havstrategiområder tager ikke hensyn til sjældne fisk).

³ Andersen, J.H. et al., (2020); "ECOMAR: A data-driven framework for ecosystem-based Maritime Spatial Planning in Danish marine waters. Results and conclusions from a development and demonstration project". NIVA Denmark Report, 81 pp.

Når beslutning om så omfattende beskyttelse skal træffes, undrer det, at fisk og fiske-habitater ikke er en vigtig del af den indledende Marxan analyse - fisk må jo siges at være et essentielt element i økosystemet. Årsagen til, at fisk ikke inkluderes, anføres af DCE til at være, at der ikke er fladedækkende data i tilstrækkelig rummelig opløsning. Det kunne man let opnå for mange forskellige fiskearter både nøglearter og sjældne arter, hvis man anvendte mere end de 3 års data, som er grundlaget for DCE's udpegning. Det Internationale Havforskningsråd ICES har ca. 40 års data tilgængeligt for fisk i Nordsøen, som der kan gøres brug af. I ECOMAR projektet anvendes f.eks. 10 års data fra ICES, som grundlag for 27 fladedækkende lag for forskellige fiskearter, i forbindelse med Sveriges havplan anvender symfoni-modellen data for 4 fisk og 3 fiskehabitater, og Mærsk anvender i deres miljøvurdering i 32 fladedækkende datalag for fisk og fiskehabitater⁴.

Nøglearter af fisk, gyde- og opvækstområder mangler i DCE's ekspertvurdering

Marxan modellen laver en lang række forslag til arealmæssige løsninger, der opfylder de kriterier, som man har lagt for modelkørslen. Som beskrevet oven for, er fisk ikke en del af den indledende analyse, og hvis der skal tages hensyn til nøglearter for fisk og fiskehabitater som gyde- og opvækstområder, skal det derfor ske ved den efterfølgende ekspertvurdering.

Desværre indgår kun en nøgleart af fisk i ekspertvurderingen; torsk. Det mener Dyrenes Beskyttelse er fuldstændig utilstrækkeligt. Det er vigtigt, at der tages hensyn til en så bred pallet af nøglearter så muligt. Dyrenes Beskyttelse opfordrer til, at Miljøministeriet anvender de samme nøglearter for fisk, som der er anvendt i ECOMAR projektet (tabel 2), og at de samme artes gyde- og opvækstområder så vidt muligt også tages i betragtning.

3.2 Commercial fish species
<i>Pelagic fish species</i>
Herring, <i>Clupea harengus</i>
Mackerel, <i>Scomber scombrus</i>
Norway pout, <i>Trisopterus esmarki</i>
Saithe, <i>Pollachius virens</i>
Sprat, <i>Sprattus sprattus</i>
<i>Demercial/benthic fish species</i>
Plaice, <i>Pleuronectes platessa</i>
Sole, <i>Solea solea</i>
Cod, <i>Gadus morhua</i>
Haddock, <i>Melanogrammus aeglefinus</i>
Hake, <i>Merluccius merluccius</i>
Sandeel, <i>Ammodytes spp.</i>
Turbot, <i>Psetta maxima</i>

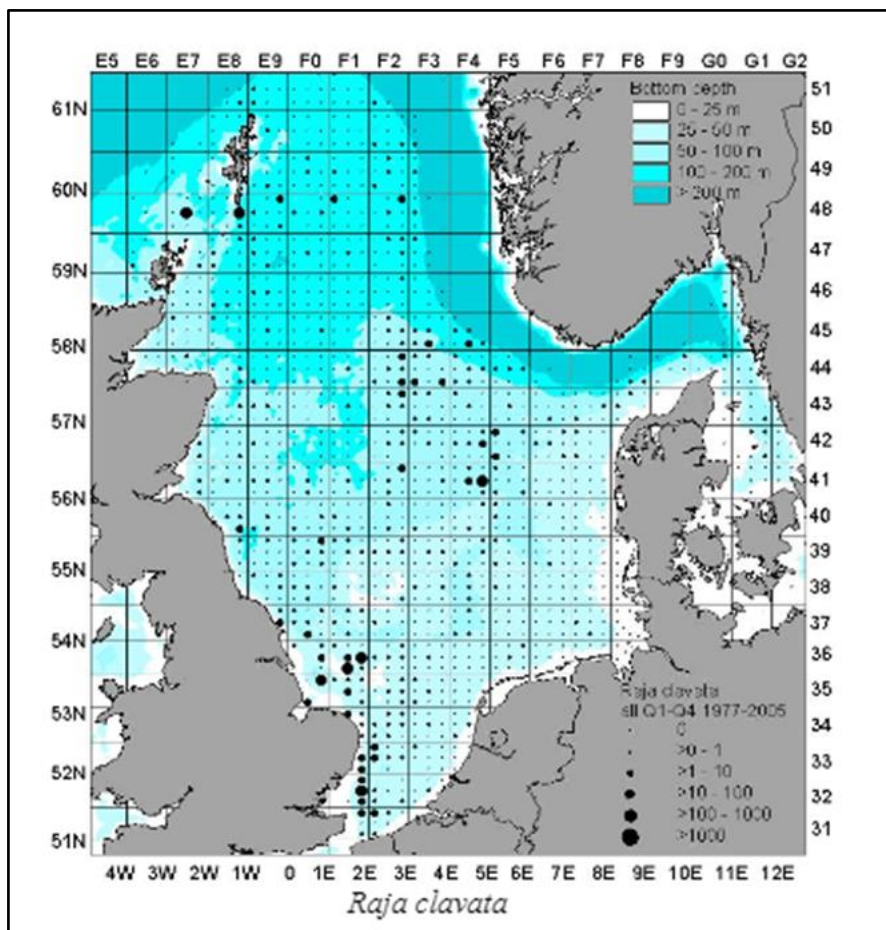
Tabel 2. Nøglearter af fisk, der indgår i ECOMAR projektet, og som Dyrenes Beskyttelse også opfordrer til, at man anvender ved udpegning af beskyttede havområder i Danmark.

⁴ Mærsk Olie og Gas AS, (2005); "Vurdering af virkning på miljøet (VVM) for yderligere brønde, bilag 1; Atlas over miljø- og naturforhold i Nordsøen".

Sjældne fisk har for dårligt datagrundlag i ekspertvurderingen

De sjældne arter, der er med i udpegningsgrundlaget: pighaj, sømrokke og havlampret, er kun undersøgt på baggrund af 3 års data. Når det er sjældne arter, er der i sagens natur ikke mange positive observationer pr. år. For eksempel er der kun en fangst af havlampret og to fangster af sømrokker i løbet af 3 år. Med så få observationer risikerer man, at der er tale om tilfældige fangster. De 2 fangster af sømrokker passer f.eks. dårligt med Det Internationale Havforskningsråd, ICES's kort over forekomsten af sømrokker (figur 2), der viser, at den centrale del af Nordsøen er det vigtigste område for sømrokker i den Danske del af Nordsøen.

ICES har lavet en undersøgelse af, hvor forskellige arter af hajer og rokker findes i hele Nordsøen og også i Dansk farvand. De har undersøgt data fra 1977 – 2005, og ud fra de data produceret fladedækkende kort⁵. Samme artikel har et kort, hvor alle Nordsøens hajer og Rokkearter er puljet, og som peger på, at kanten af Norske Rende og den centrale del af Nordsøen er de to områder, hvor der forekommer flest haj- og rokkearter i den danske del af Nordsøen.

Figur 2. Et eksempel på et af de kort, som ICES har lavet over udbredelsen og forekomst af hajer og rokker i Nordsøen; her forekomsten af sømrokker.

⁵ Niels Daan, Henk Heessen & Remment ter Hofstede. "North Sea Elasmobranchs; distribution abundance and biodiversity", ICES CM 2005/N:06.

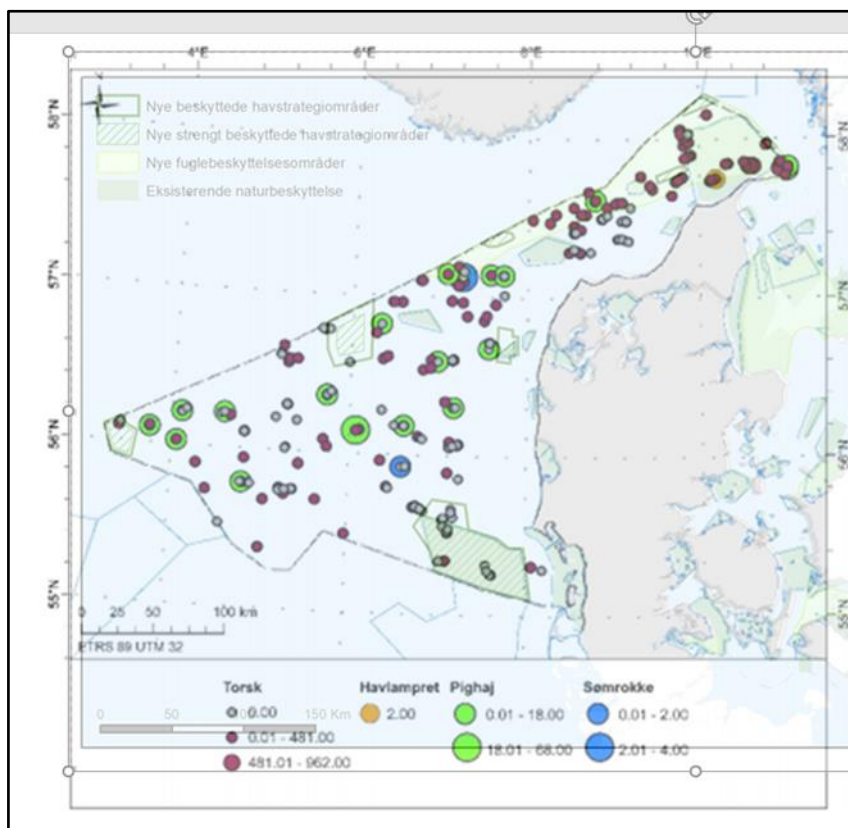
Miljøministeriets udpegningsgrundlaget af havstrategiområder tager ikke hensyn til sjældne fisk

Som beskrevet ovenfor, består udpegningsgrundlaget af kun 3 arter af sjældne fisk, som alle er beskrevet med et meget spinkelt datagrundlag. En del af observationerne er inkluderet i de 40 % af havet, som DCE foreslår som muligt beskyttede områder.

Men efter den politiske behandling er ingen af forekomsterne af de sjældne fisk: pighaj, sømrokke og havlampret inkluderet i de områder, der ligger i høring (figur 3). For torsk, som forekommer almindeligt over hele Nordsøen, er fund af torsk inkluderet i udpegningsgrundlaget, men ikke de steder hvor der er flest torsk.

Heller ikke de mest sjældne arter af bundfauna i Nordsøen, f.eks. arter af søfjer og hestemusling, bliver omfattet af de beskyttede områder, bortset fra "område H", hvor et fund af søfjer er inkluderet.

Det er uforståeligt, at udpegningsgrundlaget for hele den økologiske gruppe fisk og sjældent bundfauna er udeladt af forslaget til beskyttede havområder.

Figur 3. Forekomst af prioriterede fiskearter i udpegningsgrundlaget og Miljøministeriets forslag til beliggenheden af havstrategiområder. Figuren er et "overlay" af figur 3.12 fra DCE-rapporten og kort fra Miljøstyrelsen, der viser beliggenheden af forslag til beskyttede områder. Grønskraverede områder er havstrategiområder med streng beskyttelse, grøn linje uden skravering er "almindelig beskyttede" havstrategiområder, og lysegrøn fuldt udfyldt uden mørkegrøn kant er fuglebeskyttelsesområder.

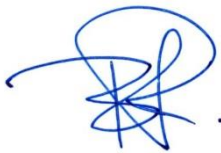
Dyrenes Beskyttelse bidrager gerne til det videre arbejde

Udpegning af beskyttede områder, som Miljøministeriet lægger op til, vil blive Danmarks historiens største fredning. Det er en opgave, hvor mange naturhensyn og samfundsmæssige hensyn skal afvejes, og samtidig et af de allervigtigste virkemidler for at nå god miljøtilstand i havet. Det er derfor vigtigt, at den bliver udført efter alle kunsten regler; på baggrund af det bedst tilgængelige datagrundlag og med de bedst tænkelige værktøjer. Men vigtigst er det, at naturen får en høj prioritet, når afvejningen af de mange hensyn skal tages.

Dyrenes Beskyttelse mener, "at 30 % af havet skal overlades til naturen – uden fiskeri, uden råstof indvinding og uden menneskelige konstruktioner på havbunden". Det vil stabilisere økosystemet og være en positiv modvægt i en fremtid, hvor havet forventes at komme under yderligere pres fra blandt andet klimaforandringer og udbygning vindenergi på havet.

Dyrenes Beskyttelse vil meget bidrage til dette vigtige arbejde.

Med venlig hilsen

Britta Riis, direktør

Nicolaj Lindeborgh, konsulent for fisk
og fiskevelfærd

DYRENES BESKYTTELSE

Dyrenes Beskyttelse
Buddingevej 308
2860 Søborg

Tlf. +45 3328 7000
db@dyrenesbeskyttelse.dk
dyrenesbeskyttelse.dk

